

Folk og natur i Norge

Glimt fra fotograf Luca Bertis reiser

av Astrid Santa

I løpet av det siste året har den italienske fotografen Luca Berti syklet på kryss og tvers i Norge for å dokumentere vår levende og tradisjonsrike bygdekultur og det norske landskapet. Arbeidet resulterte i siste sommers fotoutstilling på Norsk Folkemuseum med tittelen «Folk og natur i Norge. En fotografisk dagbok». Et utvalg på 57 vakre landskapsbilder og nære, uttrykksfulle portretter gledet et internasjonalt publikum gjennom høysesongen og dannet en fin opptakt til Folkemuseets markering av norgesfotografen Wilses 150-årsjubileum i 2015.

Utstillingen var en del av et pågående fotodokumentarisk prosjekt som den erfarne fotografen er i gang med. Berti har i høst fortsatt sin dokumentarreise, på stadig søken etter å fange skjønnheten og egenarten i det norske landskapet og folket, — og å vise samspillet mellom menneskene og naturen. Han ønsker å dokumentere og bevare minnene av det som er igjen av en norsk bygdekultur med røtter i tidligere tiders tradisjoner og verdier. Noen av bildene ser vi her.

Luca Berti, født og oppvokst i Firenze, bor og arbeider som fotograf i København. Han er utdannet ved Det Italienske Institutt for Fotografi i Milano, og har arbeidet for presse, kjente magasiner og nasjonale scener i Europa. I tillegg til å drive sitt atelier i København, har han stadig konsentrert seg mer om egne dokumentarprosjekter, vist i utstillinger og utgitt i publikasjoner. Nå er han aktuell med prosjektet «Folk og natur».

Berti er kjent for sin særegne stil, og hans fotografier har en tydelig personlig signatur. I prosjektet «Folk og natur» tar han i bruk metoder og nærmer seg motivene på en måte som gir oss

Jente i stakk på Hørte i Midt-Telemark. 2013.

assosiasjoner til de klassiske dokumentarfotografenes arbeid på slutten av 1800-tallet. Som dem, fotograferer han i sort-hvitt og bruker analogt storformatkamera, og som dem beveger han seg som en oppdagelsesreisende gjennom landskapet, — langsomt, søkende, åpen og tålmodig. Helst reiser han på sin klassiske Pashley-sykkel, med telt, sovepose, et 10-kilos Linhof Technika kamera og stativ. Slik når han ut dit han finner sine motiver i nær kontakt med naturen og menneskene han møter.

— Det er som et eventyr. Man vet hvor man starter, men vet ikke hvor man ender. Underveis møter jeg menneskene jeg fotograferer. Jeg banker på dørene og oppsøker situasjoner der jeg kan finne motiver jeg leter etter. Ofte spør jeg folk om de har en drakt de kan finne frem.

Det krever hardt arbeid og fysisk innsats. Man blir sliten, men får mye energi. Man har tid til å tenke og observere. Tempoet passer også godt med storformatkameraet, som krever en langsommere måte å arbeide på. Når man etter mye slit finner det man leter etter, er det som å finne en skattekiste!

Luca Berti ved Rysstad kirke i Setesdal, 2013. Foto: Tone Rysstad.

Ljåslått i Lunde. Midt-Telemark 2013.

Gutt med geit på Dyrsku'n i Seljord. Vest-Telemark 2013.

I prosjektet er Berti opptatt av temaene identitet og verdier i vår tid, satt i et større perspektiv med forbindelseslinjer til fortid og et blikk mot framtid. I motivvalgene søker han etter symboler på kontinuitet med fortiden og tradisjoner overlevert gjennom generasjonene. Samtidig viser han tydelig nåtid. Med sitt eget blikk ønsker han å bruke fotografiet til å skape et historiedokument for ettertiden.

— Som fotograf og person er jeg tiltrukket av landsbygda og kulturen i bondesamfunnet. Derfor ønsker jeg å dokumentere den. Jeg føler at min oppgave er å reise ut og gjøre det samme som fotografer gjorde for rundt 100 år siden og på den måten gi videre min måte å se verden på for fremtidige generasjoner. Det som er i dag vil være tapt i morgen. Det er en fotodokumentarists oppgave å etterlate seg et samtidsdokument for fremtiden.

Ut i fra disse tankene retter han linsen mot det mektige naturlandskapet, det nære kulturlandskapet, gamle hus og gårder, gamle ferdssveier, kirker og sosiale samlingssteder. Han dokumenterer omgivelsene som har preget bygdesamfunnet, og viktige symboler og institusjoner som har stått i sentrum

Forlatt gård på Vestsida, ved Notodden. Telemark 2013.

Kirketjener i Fyresdal. Vest-Telemark 2013.

Kvinne med barn i Mo. Vest-Telemark 2013

Gårdskvinne i Rauland. Vest-Telemark 2013.

Spelemann i Åmot. Vest-Telemark 2013.

Søstre ved Nes Kirke, Gvarv. Telemark 2013.

for livet der i generasjoner. Mest av alt retter han linsen mot menneskene. Gjennom direkte og følsomme portretter, møter vi dem i deres dagligliv, — ansikt til ansikt.

Berti utforsker videre forholdet mellom mennesket og naturen. Det sårbare landskapet formes av menneskene som lever der, og menneskene er blitt formet av den naturen som omgir dem. Dette samspillet vil han vise.

Ønsket om å bruke fotografiet som et redskap til å ta vare på minnene om natur og kultur for fremtidige generasjoner finner vi paralleller til hos dokumentarfotografene rundt det forrige århundreskiftet. Slutten av 1800-tallet og begynnelsen på 1900-tallet var en tid da samfunnet var i rivende utvikling med store endringer. Det vokste frem en sterk interesse for å dokumentere og bevare det som var og som man fryktet var i ferd med å forsvinne. Også for disse fotografene var det viktig å spore opp og bevare minnene av gamle tradisjoner og verdier. For dette utførte de omfattende dokumentarprosjekter, ofte på lange og krevende ekspedisjoner, med tungt og upraktisk utstyr. De har etterlatt seg informasjonsrike og iøyenfallende vakre visuelle historiedokumenter, som vi i dag verdsetter høyt.

Det historiske bildet står sentralt i Bertis fortellinger om folk og natur, og dette får konsekvenser for hans kunstneriske innfallsvinkel. Den estetiske tilnærmingen han velger er inspirert nettopp av gamle etnografiske fotografier tatt for rundt 100 år siden. Arbeidsmetoden og utstyret er også nært beslektet med de gamle mestres. Prosjektet fotograferes på storfotokamera med filmplater og han utfører fremkallingen og mørkeromsarbeidet selv. Hvorfor ønsker han med dagens teknologi å arbeide analogt og ikke digitalt?

— Ut ifra et følelsesmessig standpunkt ønsker jeg som dokumentarist at det jeg lager kan bli et varig og historisk dokument. Det kan det ikke når det er digitalt. ➤

Fortsetter på side 38

Lom stavkirke. Gudbrandsdalen 2014.

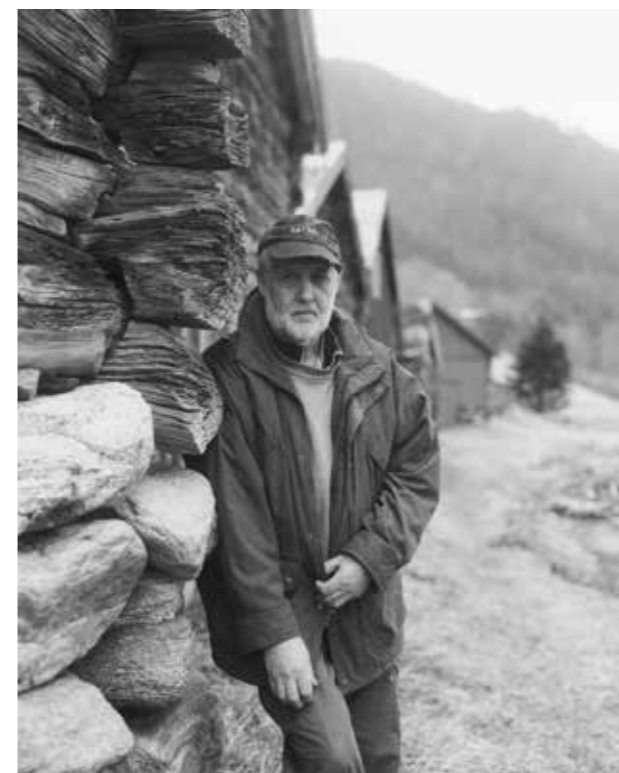
Utsikt mot Romsdalshorn fra Mjølva ved Åndalsnes i Romsdalen. 2014.

Jente ved prestegårdsvei i Hundorp. Gudbrandsdalen 2014.

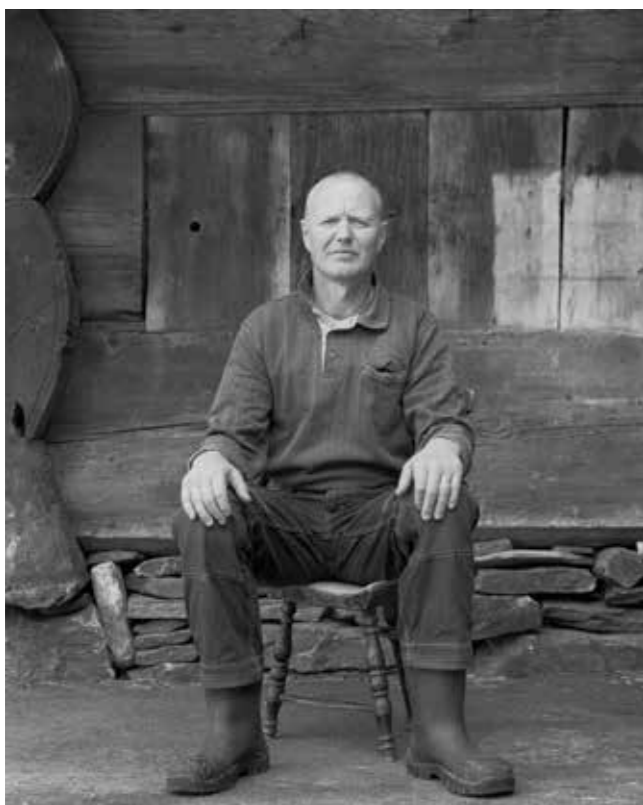
Gård i Romsdalen. 2013.

Mann ved fiskerhus ved Eidsvåg. Romsdal 2014.

Gutt ved Isfjorden. Romsdal 2014.

Venstre oppe: Utsikt fra Bykle. Setesdal 2014.
Lengst t.v. nede: Bonde i Helle. Setesdal 2014.
Venstre nede: Ung korpsmusikant i Bykle. Setesdal 2014.
Under: Pike i Setesdalsdrakt. Setesdal 2014.
Over: Skipskransholmen ved Svinør. Vest-Agder 2013.
Høyre: Unge i Svinør. Vest-Agder 2013.

Med film har jeg en fysisk original som jeg kan arkivere, — et fysisk dokument som har en varig verdi. Når man jobber digitalt har man kun en fil som ikke er taktil, — som man ikke kan ta og føle på.

Jeg liker at det jeg jobber med er fysisk, ikke virtuelt. Det må ha en form som jeg kan ta og føle på, se på utenfor den virtuelle verden, og glede meg over som et fysisk dokument. Den fysiske kontakten er viktig. En maler har kontakt med maling, lerret og pensel. Fotografen har ikke bare kameraet, men også selve det som skapes gjennom kameraet. Det er kunst, og kunst krever en fysisk dimensjon.

Når man fotograferer analogt, må man vente på resultatet. Du må fremkalle før du får se resultatet, og dette har en pris. Det ligger arbeid bak. Man tenker og konsentrerer seg mer før man tar enkeltbildet. Dette påvirker både motivet og fotografen. Man tar bildet først når man har det man ønsker, — ikke bare knipser og knipser. Man er mer fokusert på hvert enkelt bilde, og jeg tar som regel bare 2–3 bilder pr. motiv.

I prosjektet tar jeg ikke bilder for å fange øyeblikket, men prøver å finne fram til "evighetsøyeblikket". Jeg søker å fotografere en person utenfor tid, i et forlenget tidløst perspektiv. Slik er jeg inspirert av maleriene.

Sett ut i fra et rent teknisk perspektiv er for meg også selve utføringen av det klassiske håndverket en viktig del av det å være fotograf, i tillegg til at det gir det estetiske resultatet jeg ønsker i et fotografi.

Berti velger å bruke storformatkamera for å oppnå en dybde og stofflighet i fotografiet som det digitale fotografiet ikke kan gi. Med klare detaljer og sylskarpt fokus har bildene samtidig en mykhet og dybde som kan gi en nesten tredimensjonal opplevelse.

— Storformatkameraet gir muligheten for en utrolig detaljrikdom med både skarphet og mykhet. Man får frem hele det rike spekteret av gråtonenyanser som ligger mellom svart og hvitt, som om du har farger i bildet.

Slik holder han det klassiske fotografiske håndverket i hevd i en generasjon der også dette står i fare for å gå tapt. I en tid der stadig færre forholder seg til analoge prosesser og de fleste aldri har holdt i en filmrull eller stått bøyd foran forstørrelsesapparatet i søken etter det fullkomne — for så å oppleve resultatet åpenbare seg gjennom kjemikaliene — er han en viktig videreformidler av et klassisk tradisjonshåndverk.

Utført med høy kompetanse og inderlig nøyaktighet er resultatet slående vakkert og i stor kontrast til det meste av bilder vi omgir oss med til daglig.

Prosjektet «Folk og natur» har bare begynt, og oppdagelsesferden gjennom Norge fortsetter — til nye bygder og dalfører — i nære møter med nye mennesker.

Luca Bertis fotodokumentariske reiser gir oss med dette en unik og uvanlig vakker samling norske samtidsfotografier og portretter. De er tatt i nåtid, hensatt til fortid, med en visjon inn i fremtid. Slik er de også løftet ut av sin tid. Med sin tydelige komposisjon og oppriktige alvor, forteller hvert enkelt bilde sin egen historie. ■

Visittstuen — det kontinentale i det lokale

av Kari Telste

I 1896 fikk Norsk Folkemuseum en enestående gave: et selskapsværelse fra Stiftsgården i Rådhusgata 13 i Kristiania. I årsberetningen for 1896 ble værelset framhevet som særlig interessant fordi det ga «Begreb om, hvordan en Christiania-Patricier i Midten af forrige Aarhundre vidste at udstyre sine Selskapsværelser». Interessant var det også at alle veggene fra det «lave Brystpanel og til Gibstaget med sine Rokokoornamenter i Stuk» var helt dekket av malerier som forestilte havnescener. Hvor var motivene hentet fra, og hvem hadde malt dem? Maleriene manglet signatur, men såpass kunne sies, at de var «stærkt sammenkomponerede i sin Tids Smag».

Stiftsgårdsværelset, eller visittstuen som det senere ble kalt, var del av utstillingene i bybygg fra åpningen i 1914. Siden har det vært vist som typisk eksempel på et rokokkointeriør fra omkring 1760. Skjønt ikke helt typisk. Utstillingsføreren fra 1914 peker på at værelset, med unntak av «gratiøse dekorasjoner paa taket og det lette, hvite panel», har en streng karakter med rette, like feltinndelinger.

Visittstuen er ett av de fineste interiørene i Folkemuseets samlinger, og den skal inngå i den nye utstillingen i bybygg. Den vil fortsatt være stilhistorisk interessant, men vel så interessant er hvordan rokokkodekorasjoner og veggmalier kan gi kulturhistoriske innganger til å visualisere livet som utspilte seg innenfor visittstuens vegger. Og er det mulig å finne ut mer om maleriene og hvem som malte dem?

EN CHRISTIANIA-PATRIER OG ET STRÅLENDE SELSKAPSLIV

Christiania-patrisieren som årsberetningen viser til var den unge og velstående kjøpmannen Morten Leuch (1732–1768). I 1756 arvet han en bygård i Rådhusgata 13 etter sin bestemor. Han gikk straks i gang med å rive den for å bygge nytt. Den nye gården sto ferdig omtrent samtidig med at han i 1758 giftet seg med Mathia Collett (1737–1801). De nygifte var begge født inn i Christiania-familier som hadde tjent store formuer på trelasthandelen på 1600- og 1700-tallet, og tilhørte et internasjonalt nettverk av slektninger og forretningsforbindelser i Frankrike og England. Mathia hadde engelsk familiebakgrunn, mens Morten på sin Grand Tour – dannelsesreise – hadde fått en særlig forkjærlighet for Frankrike.

Mathia og Morten var unge og nygifte, de ville ha alt nytt, og de var midtpunkt i et «strålende» selskapsliv i Christiania. Nybygget i Rådhusgata 13 kan ses som uttrykk for at paret ønsket et tidsmessig og representativt hus i byen. Etter tidens krav måtte huset stå i stil med en kontinental livsførsel, og rokokko var høyeste mote på den tiden det sto ferdig. Det ble da også

Visittstuen i sin fordums prakt slik den var utstilt i Bysamlingen. Foto: Anne-Lise Reinsfelt, Norsk Folkemuseum.

Gården i Rådhusgata 13. Visittstuen lå innenfor de to vinduene til høyre for porten. Foto: O. Wæring, Norsk Folkemuseum.

regnet som en av byens stiligste og beste bygninger, vakkert innredet med store selskapsværelser. Da gården ble revet i 1913, ble flere av disse værelsene gitt i gave til Folkemuseet. I tillegg til visittstuen ble den tilstøtende festsalen og tre andre selskapsværelser nå flyttet til museet.

VISITTSTUEN SOM RAMME FOR SELSKAPSLIV

Visittstuen var sentralt plassert i første etasje til høyre for porten. Fra visittstuen ledet en dør videre inn til den ene av husets to festsaler. Det ligger i navnet at visittstuen var et representativt rom for å ta imot gjester. En dagbok Morten Leuch skrev i

Venstre: Romantisk havnescene fra Middelhavet. Men er veggmaleriene kjøpt i Frankrike, eller er de utført av Christiania-maleren Niels Thaaning etter franske forbilder? Foto: Anne-Lise Reinsfelt, Norsk Folkemuseum.